

ULOGA SUBJEKTIVNOG FAKTORA U PROCESU MODERNIZACIJE VOĆARSKE PROIZVODNJE

Intenzifikacija i modernizacija voćarske proizvodnje kod nas dio je jedinstvenog procesa socijalističkog razvoja cijele privrede i posebno socijalističkog razvoja cijele privrede i posebno socijalističkog preobražaja naše poljoprivrede. Podizanje intenzivnih plantažnih zasada na socijalističkom sektoru postalo je neminovno, a isto tako i progresivno od onoga trenutka kada je naša društvena zajednica bila u mogućnosti da vrši veće investicije u ovoj privrednoj grani.

Ovu činjenicu pozdravili su kako proizvođači, tako i potrošači voća kod nas, jer je ona nagovjestila rješavanje naraslih zahtjeva tržišta te bolje i savremenije ishrane našega stanovništva. Za nas voćarske stručnjake, to je bio posebno značajan i radostan trenutak. Mi smo se radovali što je došlo vrijeme da u svojoj zemlji svoje stručne ideale možemo početi pretvarati u djela i da najzad primjere kako treba raditi u voćarstvu nećemo više morati tražiti samo u literaturi ili u drugim zemljama. Time, jednako kao i nekim drugim okolnostima (materijalnom stimulacijom), može se objasniti polet, koji je u ovom periodu nastao i u kome su se na sve strane javljali novi projekti, a od kojih su neki, kao što znamo, već i poželji da se ostvaruju. Protekli period od 2 i pol godine bio je za nas voćare jedan od najburnijih. I razumije se, kao i u svakom burnom razvoju, bilo je i u našem radu mnogo stvari koje se s ovog ili onog aspekta danas mogu kritikovati.

Ne osvrćući se mnogo na razne pesimiste, koji u svemu što se kod nas radi i ne samo u voćarstvu, vide jedino ono što ne valja i svemu unaprijed proriču propast, mi moramo sami podvrći što objektivnijoj analizi i kritici ono što smo do sada uradili, kako bismo na osnovu stečenih iskustava svoj budućji rad učinili boljim i plodonosnijim. Isto tako mi treba da pozdravimo konstruktivnu kritiku ma odakle ona dolazila. Takva kritika će nam dobro doći, jer još uvijek nije kasno da se isprave neke greške i budućji rad na podizanju zasada znatno poboljša. Pretpostavljam da i ovaj simpozijum ima upravo taj cilj.

U ovom se referatu želim kritički osvrnuti na neke od onih momenata koji se odnose prvenstveno na tzv. subjektivni faktor, koji ističu značaj i ulogu toga faktora u procesu koji se sada odvija. Pri tome ću se ograničiti samo na ono polje našega rada, koje je u ovome trenutku čini mi se i najvažnije, a to je podizanje intenzivnih zasada.

Moram također napomenuti, da se neke stručne primjedbe koje ću iznijeti odnose samo na one zasade, koji se podižu po sistemu palmete s kosim granama. Ovaj sistem je kod nas gotovo usvojen na novim plantažama (izuzev plantaža šljiva), pa je osvrst na greške koje se čine uzgoju po tome sistemu sada praktično i najvažniji.

Prednosti uzgoja voćaka po tome sistemu su općepoznate. Zato je upravo on tako široko i prihvaćen. Postoji istina kod nekih i to ozbiljnih stručnjaka, jak respekt prema ovakvim intenzivnim zasadima na velikim površinama, u prvom redu zbog rezidbe, koja u takvim zasadima treba da se obavlja i u eksploatacionom periodu. Ta činjenica se ne smije predvidjeti ni potcjenjivati. Najnegativnija strana svih dosadašnjih intenzivnih sistema uzgoja bila je upravo u tome, što su zahtjevali veliku i kompliciranu rezidbu. Forma palmete s kosim granama u znatnoj mjeri ublažava taj nedostatak, ali se ne može reći, da je rezidba reducirana na onu mjeru kakva je kod slobodne krune. Ko bi se odrekao redovne rezidbe, bolje je da se i ne prihvaća posla oko podizanja novih intenzivnih plantažnih voćnjaka. Međutim, dobrom organizacijom posla i maksimalnim korišćenjem vremena pogodnog za rad u voćnjaku, može se postići da rezidba bude obavljena na vrijeme, a ako se izvodi bez grešaka, onda i na ekonomičan način. Zabrinutosti ima mjesta samo u tome slučaju, ako mi ne bi bili u stanju da iz osnova izmijenimo shvaćanje i navike,

da se u voćnjaku ništa ne radi u toku zime i ljeta. A to je onda *subjektivni momenat*, stvar organizacije i rukovođenja poslom, u krajnjoj liniji stvar nas samih.

Da značaj ovog subjektivnog faktora (ljudi i organizacije) ne treba potcjenjivati, govori nam i vlastito iskustvo iz dosadašnjeg rada na podizanju novih zasada. Mislim da će taj značaj najjače biti istaknut upravo time, što ćemo ovdje otvoreno i kritički govoriti o onim greškama i nedostacima koji su se do sada ispoljavali u tome radu.

Detaljnije o pojedinim kako pozitivnim tako i negativnim iskustvima govorit će se sigurno u referatima drugova, koji rade neposredno na plantažama. Pošto sam imao prilike u protekle dvije godine, da vidim veći broj plantaža i da pratim njihov razvoj, mislim da će biti korisnije da ovdje iznesem uopćeno, makar i u najkraćoj formi, ona zapažanja koja su u neku ruku zajednička crta i zajednički problemi.

Kao gotovo opća negativna pojava, koja se veoma štetno odražava na kvalitet zasada mora se, prije svega istaći pojava zakašnjanja, tj. propuštanja da se pojedine ključne operacije izvedu u agrotehnički najpovoljnijim rokovima. To je slučaj počev s pripremom zemljišta i obezbeđenjem sadnog materijala, preko sadnje pa sve do obrade, zaštite i rezidbe. Ponekad su tome uzrok i loše vremenske prilike, ili otvaranje kredita u zadnji čas, ali se to u većini slučajeva ne uzima kao glavni razlog. Loše navike i nedostatak organizacije u tome radu, su gotovo jedini razlog u svim onim slučajevima, gdje su sredstva bila pravovremeno obezbjeđena. Ničim se npr. ne može opravdati pojava, da se sadnja odlaže za proljeće i to skoro redovito u kasno proljeće, da se rezidba jabuka i krušaka umjesto u novembru i decembru ili najdalje januaru i februaru ili bresaka i šljiva u februaru i martu, obavlja tek u aprilu i maju kad vegetacija krene. Time se stvaraju nepremostive teškoće, jer se na taj način u takvoj mjeri zadržava porast mladih voćaka, da se praktično izgubi cijela jedna godina.

Nedovoljno izoštren stav o tome, kakav sadni materijal može biti upotrebljen za intenzivne zasade, u uslovima primitivne rasadničke proizvodnje, i žurbe oko podizanja plantaža, doveo je sada već do ozbiljnih problema kod nekih organizacija. Posebno velike teškoće imaju oni, koji su tolerirali upotrebu starih ili kržljavih sadnica, ili sadnica s nepouzdanim porijeklom, pa su sada prinuđeni, da vrše zamjenu ili prekalemljivanje.

Nedovoljna i nepravovremena upotreba dušičnog gnojiva i vode za zalijevanje u slučaju suše, radi pospješivanja porasta u prvoj vegetaciji, također je vrlo čest propust koji se ne može opravdati.

U uzgojnoj rezidbi prave se vrlo često greške, koje su posljedica nedovoljno proučenih odnosno shvaćenih principa rezidbe ili služenja zastarjelom literaturom kao i posljedica starih navika i prakse. Često se naročito u prvoj vegetaciji rezidbom uklanjaju mladari, koje je neophodno zadržati kao lisnu površinu radi jačanja vočke u cjelini. Propušta se julsko savijanje grana, koje neće služiti za formiranje skeleta. Ne koristi se ljetna tzv. zelena rezidba za formiranje spratova kod onih voćaka, koje su dovoljno bujne. Prerano se pristupa razvođenju grana prvog sprata, i obično se ove grane dovode pod veći kut nego što treba u odnosu na centralnu vodilicu. Razmak između spratova ostavlja se suviše mali (u prosjeku za 20 cm manji nego što treba za vočke na sejancima). Potpuno se skidaju, ili se pak nikako ne prorjeđuju one grane, koje su bile savijene na deblu i između spratova. Škrtari se i zakašnjava u postavljanju pritki, ili drugih sredstava za naslov u cilju lakšeg formiranja pravilnog oblika.

Škrtarenje na upotrebi ovih sredstava i pravljenje pojedinih od spomenutih grešaka, najčešće je posljedica potcjenjivanja važnosti pravilnog oblika. Na oblik se ne gleda, kao na funkciju fiziologije već estetike, bez koje se tobože može da bude. Takvo gledište je iz osnova pogrešno, i treba ga što prije mijenjati. Fiziologija na prvom mjestu, a estetika samo onoliko, koliko se podudara s fiziologijom, leži u osnovi svih zahtjeva za dosljednim formiranjem onoga oblika krošnje koji je odbran za uzgoj u dotičnoj plantaži.

Ovi i slični nedostaci ne nalaze se, razumije se, na svim objektima, a isto tako ni svi zajedno na jednom objektu. Ako npr. posmatramo one plantaže, koje su zasade prije dvije godine i koje sada ulaze u treću vegetaciju, zapazit ćemo u kvalitetnom smislu jednu čitavu skalu; od onih koje se razvijaju veoma dobro, do onih, koje sasvim zaostaju u porastu. Dok u jednim uz izvanredno dobar porast, tj. normalan razvoj mlade vočke već počinju da daju prvi normalan rod, u drugima, pod inače

sličnim ekološkim uslovima, imamo slabe i kržljave voćke koje ne rastu a počinju diferencirati i predstavljaju problem i izvor mnogobrojnih teškoća za investitora. Pri tome kao po pravilu u prvom slučaju, gdje se postižu dobri rezultati u pogledu porasta, ostvaruju se i znatno uštede investicionih sredstava, dok su u drugom slučaju redovna pojava probijanja mnogih stavki iz investicionog programa. Dakle, kao što se vidi, pravilnim radom moguće je za istu sumu investicionih sredstava izgraditi i brže i mnogo veći kapacitet voćnjaka za rod. Nestručnim radom najčešće se rasipaju sredstva, a ne postiže se dobar rezultat.

Ako sada analiziramo one organizacije kod kojih su pomenuti nedostaci jače ispoljeni i gdje su sada problemi najveći, zapazit ćemo odmah da se u tim organizacijama radilo u žurbi, i da su bile pogrešne procjene vlastitih mogućnosti ili mogućnosti komune da na vrijeme riješi pojedine materijalne ili kadrovske probleme, za predviđeni obim investicija. U projektima se računalo s optimalnim uslovima u pogledu tih mogućnosti kao i s optimalnim vremenskim prilikama a u praksi se ne dešava uvijek tako. Ponegdje se dešava i to da se zbog izmjene ljudi na čelu komune mijenja i stav prema investicijama u zasade pa se zastaje na pola puta, zaboravljajući pri tome da se ova vrsta investicija ne može konzervirati. Satv u pogledu obezbjeđenja stručnih kadrova bar u granicama objektivnih mogućnosti, nije kod pojedinih organizacija na potrebnoj visini. Ponegdje čak prevlada i takva »logika« da stručnjake treba angažirati samo za izradu projekta i eventualno dok se ne izvrši sadnja, a poslije da se može i bez njih. Ima i takvih pojava, da se intenzivni voćnjaci ostave nezaštićeni, pošto organizacija nije obezbjedila sredstva za ogradu, a komuna pod uticajem lovaca ne donosi odluku o slobodnom uništavanju zeca i srna, kao štetočina u plantažama. Nadalje, kao po pravilu voćarski objekti u takvim slučajevima nisu organizovani kao samostalne ekonomske jedinice, ili je pak samostalnost ovih jedinica samo formalna, jer se sredstva na zahtjev izvana prelivaju na druge strane. Često se susreće formalističko mišljenje, da dok traje investicija ne može organizacija funkcionirati kao ekonomska jedinica. Na investicije u zasad se gleda kao da se rješavaju i drugi problemi, da se npr. osigura platni fond i onima koji ne rade na podizanju zasada itd. itd.

Ovakve pojave na sreću nisu opće. One su karakteristične samo za neke, u ovom času najzaostališe plantaže i organizacije. Ali kao što se vidi i one su takve prirode da ih uz malo više dobre volje i razumijevanja moguće otkloniti, ili bar ublažiti. Takvo razumijevanje stvoriće se kod svih, to je sigurno. Samo ponetko bi možda do takvog saznanja došao suviše kasno, ako bi smo čekali dok ekonomika »ne progovori svojim jezikom«. Kad se sutra na tržištu nađu zajedno oni čije plantaže daju po hektaru 2—3 puta manje prinosa od drugih, onda neće biti teško shvatiti do čega dovode propusti i nedostaci u periodu podizanja zasada. Tada neće biti teško shvatiti, to je tačno, ali će mnogima biti suviše kasno. Zato mi sada ne treba da se bojimo kritike, ne treba da izbjegavamo najotvoreniju diskusiju o pojedinih stručnim greškama, ili o raznim organizacionim propustima, kao i o raznim drugim subjektivnim slabostima i nedostacima. To nam samo može pomoći, da na vrijeme uočimo i otklonimo ono što bi nam smetalo da postignemo veći uspjeh.

Treba odmah reći da sve slabosti i nedostaci nisu samo u komunama ili kod stručnjaka u organizacijama, koje podižu plantaže, a najmanje još među radnicima, koji izvode fizičke radove na plantažama. Ima sigurno krupnih nedostataka i u ustanovama i institucijama, koje rukovode i usmjeravaju investicionu politiku u ovoj oblasti, koje organiziraju i izvode istraživačku ili savjetodavnu službu, koje koordiniraju razne akcije i saglašavaju različite programe, zahtjeve, potrebe i interese, ili bolje reći, koje bi trebalo to da čine.

Nedostacima i problemima, koji se javljaju u proizvođačkim organizacijama, vrlo često uzroci se nalaze u ovim tzv. višim faktorima; institutima, bankama, komorama, savjetodavnoj službi itd. Osvrnimo se zato i na neke probleme i nedostatke koji se tamo nalaze. Da li su svi oni brojni stručni kadrovi koji tamo rade uključeni na neki način i da li prema svojim mogućnostima oni pomažu rad na podizanju plantaža. Da mnogi od njih nisu angažirani ni dovoljno ni na najsvrshodniji i najefikasniji način to je očigledno. Sticanjem okolnosti mnogo ih se našlo skoro sasvim postrani ovog procesa. Gotovo kao da se ništa i ne dešava.

Očigledno je da ovdje nešto nije kako treba. Ponekad se čovjek pita; da li to možda ne dolazi otud što se još sumnja u ispravnost puta kojim se pošlo? Nedostaje li, možda, nešto u ovom našem sistemu, što čini da aktivnost stručnih snaga

ne može da dođe do izražaja? Da li se možda radi o tome, da stari stil u radu ne odgovara novim uslovima?

Ne želim dramatisirati. Činjenica je da se iz dana u dan i u ovom pogledu situacija popravlja. Sve veći je broj ljudi, koji se aktivno angažiraju u pružanju pomoći proizvođačima organizacijama. Vidna aktivnost počinje u posljednje vrijeme da se ispoljava kroz Stručno voćarsko društvo, kroz Društvo poljoprivrednih inženjera i tehničara, kroz inicijativu sa raznih strana za održavanje kursova, seminara, simpozijuma itd. Ali sve to, još nije dovoljno i što je najgore mnogo toga se radi bez potrebnog sistema i bez neophodne saglasnosti i jedinstva u stručnim mišljenjima, tako da se na terenu, na plantažama, ponekad stvara prava zbrka pojmova, iz čega onda rezultiraju one greške o kojima sam naprijed govorio.

Šta se tu može učiniti? Potrebno je prije svega, da se na stručnom planu do kraja raščiste pojedine stvari. Ne može se zahtijevati ili, bolje rečeno, ne smije se ni dozvoliti, da netko kome još nisu raščišćeni pojmovi o pitanju intenzivnog uzgoja ide na plantaže i govori tamo kako treba rezati ili neke druge stručne poslove obaviti. Sada se više ne postavlja pitanje da li smo za ovaj ili onaj sistem uzgoja. Gro plantaža se, kao što znamo, već podiže po sistemu palmete s kosim granama. Tu više nema šta drugo da se diskutira osim kako će se najsigurnije i najbrže izgraditi maksimalno mogući kapacitet za rod voćaka po tome sistemu. Tamo gdje je usvojen neki drugi sistem (veza za breskve ili piramida za šljivu), treba dosljedno sprovesti taj sistem. I ovi sistemi će dati bolje rezultate nego da se krošnja pusti stihijskom razvoju.

Mi moramo računati s tim, da će se izvjesne greške, npr. u rezidbi, tu i tamo dešavati naprosto zato, što se staro po inerciji prepliće s novim i što sve novo ne može odjednom da bude shvaćeno i usvojeno. Ali mi možemo učiniti mnogo da tih grešaka bude što manje. Koliko slučajeva imamo danas da se propuštaju neki neophodni a izvode se opet neki drugi radovi, na koje se troši vrijeme i novac a voćkama se pri tome ne pomaže već naprotiv.

Sistem palmete s kosim granama pruža nam između ostalog i tu prednost, da već u trećoj godini možemo dobiti prinose i do jednog vagona (npr. bresaka ili prvi rod jabuka, krušaka, šljiva itd.). Tu prednost ispuštaju iz ruku oni koji zbog nepravovremene sadnje i drugih propusta moraju da se u prvoj godini zadovoljavaju time, da se sadnica samo primi da bi tek u drugoj godini počela da raste.

Kada raščistimo stvari i uskladimo stavove o stručno-tehnološkim pitanjima, ili bolje reći da bi se i to što prije postiglo, morali bi čim prije da počnemo unositi više sistema i organiziranosti u svoj rad. Ovo proljeće nam je dalo pravu lekciju i u tome pogledu. U najkritičnijim danima sadnje, rezidbe i zaštite, dok su svi ovi radovi bili u osjetnom zakašnjenju, bilo je ne malo plantaža, na koje stručnjaci nisu dolazili ni iz instituta ni iz stanica. Zašto? Nisu, kažu, sklopljeni ugovori nema sredstava za putovanje, organizacije ne traže pomoć itd. Takvi odgovori malo koga mogu da zadovolje. U čemu je tu problem? Sada kada bi morala da funkcioniра najbeprekornije, stručna služba ostala je bez stabilnog izvora financiranja. Stari sistem financiranja je prestao, a novi nije još svuda počeo funkcionirati. To može da bude fatalno za neke plantaže.

Mi smo svjesno ušli u podizanje krupnih plantažnih zasada bez unaprijed pripremanih kadrova s tim, da će se kadar osposobljavati u samom procesu podizanja zasada. A da li je moguće to postići u situaciji, kad stručna služba ne funkcioniра kako treba? Očigledno nije moguće stručno osposobljavati radnike tamo gdje se ne radi pravilno.

Proizvođačkim organizacijama izgleda skupa stručna služba. Međutim, u upoređenju s materijalnim štetama zbog nestručnog rada na plantažama, ti troškovi su zaista neznatni. Za to bi se moglo navesti mnogo dokaza, ali bi nas to daleko odvelo. Prije ili poslije to će uvidjeti sve organizacije i stručna služba će biti prihvaćena — to je sigurno. Nezgoda je samo u tome što se ta saznanja preko šteta na krupnim zasadima moraju skupo plaćati.

Ne bi trebalo kriviti samo proizvođačke organizacije što se tako odnose prema stručnoj službi. Korijeni toga su i na drugoj strani. Nisu rijetki slučajevi da su organizacije i preskupo plaćale savjete pojedinih stručnjaka od kojih nisu imale odgovarajuće koristi. Takvi slučajevi razumljivo kompromituju stvar stručne službe. Ugled krnji i sama pojava mnogo različitih mišljenja o nekim za praksu bitnim pitanjima. Teško je ljudima da se nađu. Kome treba vjerovati? I onda ili se ne traži nitko, ili se traže samo visoki autoriteti iza čijih imena će se moći kriti

kao u zaklonu za sve nuspjehe. Takvo stanje je naslijeđeno iz prošlih vremena. U novim uslovima ono uopće ne odgovara ali se održava po inerciji. Ako mi u tome pogledu ne bi stvari korjenito izmijenili, mi reskiramo strahovito mnogo.

-U kom pravcu treba tražiti rješenje. Ono očigledno nije ni u vraćanju na stari sistem financiranja, jer je to prevaziđeno našim opštim privrednim sistemom. Novi sistem je pogresivniji, elastičniji i može da bude mnogo efikasniji od starog. Trebalo bi samo pomoći da se taj sistem što prije uvede u život. A to, čin mi se, zavisi mnogo o nama samima, Organizacijama koje podižu intenzivne plantažne voćnjaka, neće biti teško shvatiti da treba da imaju stručni kadar i da taj kadar treba da ima stalnu stručnu vezu s naučnom i savjetodavnom službom, i ako mi tu službu dobro organiziramo, to jest ako ju uzdignemo na odgovarajući nivo.

Potrebno je prije svega, da se ukloni jaz koji danas postoji između naučno-istraživačke i savjetodavne službe kod nas. Kome koristi suparništvo, koje se već nekoliko godina održava i produbljuje na ovome polju? Proizvodnja kao i naša struka od toga ima samo štete. Uzroke postojećeg nesklada treba hitno pronaći i otkloniti ma gdje oni bili. To nam nalažu vitalni interesi naše struke. Taj nesklad paralizira naš rad. Svojim postojanjem on potvrđuje, da postoje stvarni problemi koje zataškavanjem nećemo riješiti. Istinsko jedinstvo može se ostvariti samo u principijelnoj diskusiji o bitnim stručnim pitanjima i organizacionim problemima naše struke i voćarske proizvodnje. Sve ostalo bit će lako postići. Neprihvatljivo je mišljenje da nam nedostaju materijalna sredstva za normalno funkcioniranje naučne i stručne službe. U privrednom sistemu kakav je naš sredstva se uvijek mogu naći za stvar koja pomaže i povećava proizvodnju. Sredstva su trenutno zapela zato, što ne postoji odgovarajuća koncepcija. Ako tu koncepciju stvorimo danas, sredstva možemo imati već sutra, u to ne treba sumnjati. Najodgovorniji privredni i politički faktori su veoma zainteresirani za naš rad. Mi moramo dokazati da smo sposobni da u jednom procesu koji ne bi trajao suviše dugo, savladamo sve ono što nas sputava; da smo sposobni da na najsavremenijoj osnovi postavljamo i rješavamo probleme voćarstva u skladu s općim smjerom i interesima našeg privrednog razvitka. Mi moramo početi govoriti jezikom činjenica. Naše činjenice su naše plantaže. O njima zavisi afirmacija naše struke. Po njima odnosno doprinosu koji se daje da one postanu visoko-produktivne treba mjeriti vrijednosti svakog pojedinca među nama.

Mi smo životno zainteresirani, za uspjeh u poduzetoj akciji podizanja plantažnih zasada na socijalističkom sektoru. Ako stvari negdje u nekoj organizaciji ne idu kako treba mi ih moramo zaustaviti i reći »bolje manje a bolje«. Ako nemamo stručnih snaga za 6000 ha godišnje imamo za 3000, ako nemamo kvalitetan sadni materijal za sadnju ove godine sadit ćemo naredne ili za 2 godine, ako se negdje ne mogu obezbijediti uslovi koji su neophodni bolje je odustati sasvim itd. Ništa pogrešnije i štetnije za jednu organizaciju ne može biti od toga da se po svaku cijenu sade velike površine. Za plan se treba boriti ali prije svega po kvalitetu, a tek onda i za obim.

Naše kadrovske snage nisu malobrojne nego su neorganizirane. Koliko ljudi se npr. za rezidbu moglo osposobiti u toku duge prošle zime kroz praktične kurseve i seminare? A šta je učinjeno? Održavani su neki seminari, ali to je bio nesistematski rad, tu i tamo ponešto. A kad je došlo proljeće i na plantažama vegetacija krenula, onda smo mogli samo konstatirati da pojedini radovi nisu uopće izvršeni, ili nisu uređeni kako treba. Stvari se dalje tako ne bi smjele tolerirati. Štete, koje iz toga proizlaze neprocjenjive su. Mi moramo poći od toga da agrotehnika u intenzivnim zasadima, ma koliko izgledala jednostavna u I i II godini, za ljude koji prvi put to rade nije laka, da je oni ne znaju. Ako želimo da stvari uspiju mi moramo pružiti pomoć ljudima na plantažama. Ta pomoć mora da bude tako organizirana da stiže uvijek na vrijeme za one operacije koje predstoje. Tako npr. za rezidbu jabuka i krušaka seminare treba na plantažama održavati u novembru, za rezidbu bresaka krajem januara i početkom februara. U maju i junu se moraju obilaziti obavezno sve plantaže koje imaju breskve radi zelene rezidbe i prorjeđivanja plodova (kod bresaka u rodu). U julu se vrši savijanje grana kod jabuka i krušaka a i razvođenje gdje treba, pa se tom prilikom također moraju obići plantaže i dati odgovarajuća uputstva. Razmatranje priprema za sadnju treba izvršiti još u augustu i septembru, a sadnju u novembru i decembru itd.

Kao što se vidi permanentno u toku cijele godine sad po jednom, a sad po drugom poslu, koji predstoji samo u formiranju, a tu treba dodati još i zaštitu i

ishranu, mora se kontaktirati sa stručnjacima i radnicima na plantažama. Takav kontakt je potreban čak i tamo gdje imamo odlične stručnjake, jer je ova tehnika nova i za njih. Oni nikada ne propuštaju ni jednu priliku da se ne konzultiraju o svakom zahvatu koji im predstoji. Oni se ne boje da će im to umanjiti ugled. A stanje njihovih plantaža potvrđuje da im to nije greška.

Uvjerio sam se da i svi drugi (osim nekih koji vjeruju da sve znaju) žele i traže kontakt sa službom koja bi im mogla da pruži takvu stručnu pomoć. Ali, ta služba kod nas je neorganizirana. Savjetodavni centri, kako savezni tako i republički nisu još uspjeli da prošire krug svojih saradnika, da u taj posao uključe odgovarajuće ljude iz naučnih i drugih voćarskih ustanova. Nisu još uspjeli da teren prekriju mrežom stručnjaka svojih saradnika, koji bi tačno po unaprijed utvrđenom planu za cijelu godinu održavali seminare po pojedinim pitanjima i u svakom pogledu bili oslonac stručnjacima i radnicima na plantažama. Ne znam da li je bilo dovoljno upornosti u takvom nastojanju i gdje su stvari zapele.

Volio bih da nisam u pravu ali mi se čini da su glavne slabosti na relaciji instituta i centra za savjetodavnu službu u republikama i federaciji. Tu su snage nepovezane, tu se osjećaju neka suparništva, tu su izvori protivurječnih stavova, tu su se izmiješale kompetencije i isprepleli poslovi. A upravo odatle bi trebalo da polaze inicijative i da zrači jedinstvo mišljenja, jedinstvo stavova o bitnim pitanjima pomotehnike. I sve dotle, dok je tu stanje takvo mi ćemo imati nepremostivih teškoća i u funkcioniranju stručne službe i u podizanju savremenih zasada. A te stvari bi se, uvjeren sam, mogle da riješe. Mislim da je dosadašnje iskustvo dovoljno da bi svima postalo jasno, da ovako kako stvari stoje nije dobro. Istovremeno već su počela osjetno rasti uvjerenja, da je moguće da stvari teku bolje. Sve je manje onih koji sumnjaju, a sve više onih koji vjeruju da možemo uspjeti sa intenzivnim zasadima ako se složno prihvatimo posla.

Na kraju u zaključku ovog referata o ulozi subjektivnog faktora u procesu modernizacije voćarske proizvodnje, dao bih slijedeće prijedloge:

1. Pomoći organizacijama koje podižu plantaže da što prije dođu do najneophodnijeg broja voćarskih stručnjaka, koji ne pate od sujete i kompleksa da sve znaju.
2. Pomoći, da se čim prije izgradi pravilna unutrašnja organizacija i stimulativan sistem nagrađivanja na bazi ekonomskih jedinica.
3. Osposobiti naučnu i savjetodavnu službu za pružanje pomoći kadrovima, koji rade na podizanju plantaža. Centri za savjetodavnu službu — savezni, republički i pokrajinski za Vojvodinu, treba da okupe širi krug stalnih stručnih suradnika i da imaju tačno razrađen plan rada sa stručnim kadrovima na plantažama od inženjera do kvalificiranog radnika. Intenzitet rada ove službe na osposobljavanju novih kadrova treba da bude u skladu s tempom povećanja površina pod novim zasadima. Zadatke i poslove savjetodavne službe i naučno-istraživačkih ustanova treba jasno razgraničiti i sredstva za njihov rad uskladiti prema zadacima. Razgraničavanje zadataka ne smije se shvatiti i sprovesti tako, da ljudi iz naučno-istraživačkih ustanova budu izolovani od savjetodavnog rada. Razumljivo da je uz sve to neophodno još i brzo i uporno raditi na potpunom raščišćavanju stavova po svim osnovnim pitanjima agrotehnike u intenzivnim zasadima. Da bi se u tome uspješno treba u ovoj fazi što manje inzistirati na »svojim« iskustvima opravdavati ih raznim specifičnostima kraja o kome se radi, a više nastojati da se što bolje upoznaju iskustva proizvođača, kod kojih je nastao i najviše se razvio novi sistem — palmeta s kosim granama, kojim smo mi sada usvojili. Efikasnije nego do sada treba koristiti tehničku pomoć FAO-a.
4. Obezbjediti punu kontrolu namjenskog trošenja investicionih sredstava, ali i vrlo brzog rješavanja zahtjeva za eventualnim izmjenama u programu, kada su one u interesu racionalnog korišćenja investicija.
5. U roku od godinu dana odabrati 5—10 uzornih plantaža koje se posebno ističu tačnim izvršavanjem uputstva savjetodavne službe i proglasiti ih demonstracionim objektima.
6. Uvesti sistem stalnog konkursa po kome bi se svake godine davale nagrade onim stručnjacima i kvalificiranim radnicima, koji po propozicijama konkursa postignu najbolje rezultate u podizanju plantažnih zasada. Nagrade bi bile savezne, republičke i kotarske. Propozicije za takav konkurs razrađene su u Sekciji za voćarstvo i vinogradarstvo SPŠK-a Jugoslavije.

THE PART OF SUBJECTIV FACTORS IN THE PROCESS OF MODERNIZATION
OF FRUIT PRODUCTION

Ing. Vojo Stupar
Federal chamber for agriculture, Beograd

SUMMARY

For the modernization of fruit production subjective factors — trained staff and organization of their work — have an extremely great importance. This importance is becoming still greater due to the fact that a great number of this staff should be trained through the process of establishment of new plantings.

The work on the establishment of the intensive plantings would not achieve satisfactory results without well organized extension service. The work of the extension service should include more or less all available fruit experts.

The internal organization of the enterprise an the stimulative system of rewarding on the basis of independence of each fruit economic unit (orchard) has a great importance for the successful astablishment of intensive plantings.

Due to the character of the work on the establishment of planings and in order to promote the activity of technicians and workers, this system should be complemented with a system of rewarding of that personnel of the unit which achieves the best resultat. The conditions for reward should be fulfilled through the achievement of the maximum possible yields in production with the most efficient investments.